

۱۴۳۹ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

عنوان و نام پدیدآور:	انقلاب اسلامی؛ مبانی و ویژگی‌ها با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی ﷺ و مقام معظم رهبری ﷺ (بر گرفته از آثار موجود) / محمد حقی. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۷.
مشخصات نشر:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ ۴۳۵-۵-۴۲۹-۶۰۰-۹۷۸
مرجع تولید:	کتابنامه: ص. [۲۲۳]-۲۳۲.
شابک:	چاپ دوم: ۱۳۹۷ (فیبیا).
یادداشت:	چاپ سوم: ۱۳۹۸ (فیبیا).
یادداشت:	خمینی ﷺ، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸.
موضوع:	دیدگاه درباره انقلاب اسلامی خاصه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ دیدگاه درباره انقلاب اسلامی
موضوع:	ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- نقد و تفسیر حقی، محمد، ۱۳۵۹ دی -
شناسه:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	فایا
وضعیت فهرست نویسی:	۹۵۵/۰۸۴۲
رده بندی دیویی:	۷۱۳۹۷ ح ۸ الف / ۱۵ DSR ۱۵۷۴
رده بندی کنگره:	۵۲۸۲۳۶۹
شماره کتابشناسی ملی:	

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

انقلاب اسلامی؛ مبانی و ویژگی‌ها

(با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی ﷺ و مقام معظم رهبری ﷺ): (بر گرفته از آثار موجود)

به اهتمام: محمد حقی

چاپ سوم: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۰ اق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نازنجستان ● قیمت: ۳۶۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز پخش

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸
- تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ دورنگار: داخلی ۰۱۰۵ ۳۷۸۳۹۳۰۹ ۲۵ +۹۸
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

@ pub_almustafa

http://buy-pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریکنندی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- ناظر فنی: علی عبادی فرد
- صفحه‌آرا: علی عبادی فرد

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، اسکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان‌های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

انقلاب اسلامی؛ مبانی و ویژگی‌ها

با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام
(برگرفته از آثار موجود)

محمد حقی

پژوهشگاه
بین‌المللی المصطفی علیه السلام

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می باشد. «جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمّدی علیه السلام «مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره مند سازند.

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

پیشگفتار

بسمه تعالی

انقلاب اسلامی ایران که به یقین یکی از مهم‌ترین پدیده‌ها و حوادث اواخر قرن بیستم به شمار می‌رود، برخلاف دیگر انقلاب‌ها، دارای ماهیت معنوی و دینی بوده و رویکرد مادی‌گرایانه حاکم بر نظام تعامل جهانی را به چالش کشیده و موجی از امید در میان ملل محروم جهان و جوامع اسلامی به وجود آورده است.

انقلاب اسلامی با نفی مبانی جهان‌بینی مادی و پیامدهای نظام سلطه در سطح بین‌المللی و نفی نظام استبدادی در عرصه داخلی و ملی با تکیه بر جهان‌بینی الهی و عرضه الگوی جدید، افق روشنی را برای بشریت ترسیم نمود و منشأ تحولات عمیق و گسترده‌ای در جامعه ایران، جغرافیای جهان اسلام و در گستره جامعه بین‌الملل گردید.

بررسی و واکاوی مبانی انقلاب اسلامی ایران از این جهت اهمیت دارد که این انقلاب با بهره‌مندی از نظام و اندیشه بدیع و عمیق توانست خود را با پیشینه و ریشه‌های اصیل دینی، به صورت یک الگوی زنده سیاسی در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی مطرح نماید و نظامی نوین را بر پایه مبانی دینی و ارزش‌های الهی شکل دهد و باعث شکل‌گیری تحولات

گسترده در سطوح مختلف ملی و بین‌المللی شود. بنابراین به لحاظ ماهیت و شرایط شکل‌گیری و ابعاد آن از اهمیت بالایی برخوردار است و شناخت مبانی، چرایی و عوامل شکل‌گیری، ماهیت، اهداف و ویژگی‌های آن مطلوبیت و ضرورت بیشتری دارد.

مجموعه حاضر برگرفته از مقالات و کتب مختلف ذیل عناوینی از جمله مبانی انقلاب اسلامی، نظریه انقلاب اسلامی، ولایت فقیه، اهداف انقلاب اسلامی، عوامل انقلاب اسلامی، ویژگی‌های انقلاب اسلامی، مردم‌سالاری دینی و... می‌باشد که به معرفی مبانی و ویژگی‌های انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌پردازد.

در فرایند تدوین این مجموعه، با تشکیل کارگروه تخصصی از اعضای هیئت علمی جامعه المصطفی صلی الله علیه و آله و تصویب سرفصل‌های موردنیاز، مقالات جامع و مباحث لازم تنظیم و در قالب مجموعه حاضر تدوین گردید.

بخش اول این نوشتار به کلیات و مفاهیم پرداخته است که در آن بعد از مفهوم‌شناسی واژه انقلاب، ابتدا مفهوم انقلاب اسلامی و سپس ماهیت انقلاب اسلامی تشریح و در نهایت دلایل ضرورت حکومت اسلامی تبیین گشته است.

بخش دوم به بررسی مبانی انقلاب اسلامی اختصاص دارد که در آن به مبانی فلسفی - حکمی، عرفانی - اخلاقی و فقهی - رفتاری انقلاب اسلامی در چارچوب اندیشه امام خمینی علیه السلام پرداخته است. مدعای بخش حاضر این است که می‌توان در تحلیل انقلاب اسلامی از منظر امام

خمینی رحمته الله علیه نگاهی جامع را شاهد بود. چارچوب سه لایه‌ای که در آثار امام خمینی رحمته الله علیه مورد توجه است می‌تواند تحلیل جامعی نسبت به پدیده انقلاب اسلامی ارائه نماید. انقلاب اسلامی از نظر مبانی فلسفی متأثر از فلسفه صدرایی و حکمت متعالیه می‌باشد.

بخش سوم به تبیین نظریه و یا مدل نظری انقلاب اسلامی اختصاص یافته است. در این مدل می‌توان دو گونه علل ساختاری و کارگزاری را برای انقلاب اسلامی تشخیص داد. در زمره علل ساختاری، سه دسته علل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی قرار می‌گیرند. امام خمینی رحمته الله علیه در بحث علل فرهنگی، تغییر و تحول ساختارهای فرهنگی را پایه و مبنای هر تحولی برمی‌شمارند. در علل اجتماعی انقلاب از دیدگاه امام رحمته الله علیه می‌توان به نبود خدمات اجتماعی، فقر و محرومیت و وابستگی به بیگانه اشاره کرد. علل سیاسی انقلاب اسلامی هم شامل خودکامگی، قانون‌ستیزی، نبود آزادی‌های سیاسی و... می‌شود. از نظر امام خمینی رحمته الله علیه همه این عوامل ساختاری در تلاقی با عوامل کارگزاری به بسیج اجتماعی گروه‌ها، طبقات و سازمان‌ها جامعه منجر شد که در واقع بر علیه اوضاع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه قیام کردند.

موضوع بخش چهارم، بحث ولایت فقیه هست که در آن، پیشینه تاریخی ولایت فقیه، دلایل عقلی و نقلی ولایت فقیه، شرایط ولی فقیه، مفهوم ولایت مطلقه فقیه، ارتباط قانون اساسی با ولایت فقیه و... مورد بحث واقع شده است. در چارچوب مباحث این بخش، ولایت مطلقه فقیه بدان معناست که دامنه اختیارات ولی فقیه محدود به حدّ ضرورت نیست بلکه مطلق است و حتی جایی را هم که مسئله به حدّ ضرورت

نرسیده ولی دارای مصلحت و توجیه عقلایی است، شامل می‌شود. ولایت مطلقه فقیه به هیچ وجه مستلزم استبداد و دیکتاتوری و امثال آن‌ها نیست.

بخش پنجم، بررسی ارکان و عوامل انقلاب اسلامی را محور کار خود قرار داده است. در این بخش به تبیین عواملی همچون نقش مردم، رهبری دینی و ایدئولوژی اسلامی در پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته است. در قالب این بحث، رهبری امام خمینی علیه السلام یکی از ارکان تعیین‌کننده در انقلاب ایران بوده است که این رهبری در دوره‌های مختلف از جمله مطرح شدن امام خمینی علیه السلام به عنوان رهبر مبارزین در دوران شروع مبارزات، رهبری امام در دوران ۱۴ ساله تبعید، رهبری نهضت در دوران اوج نهضت، فروپاشی حکومت پهلوی و پیروزی انقلاب و در نهایت رهبری نظام بعد از تشکیل حکومت جمهوری اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین در این بخش به تبیین نقش ایدئولوژی اسلامی در پیروزی انقلاب اسلامی و چرایی عدم موفقیت ایدئولوژی‌های مارکسیستی و لیبرالیستی پرداخته شده است.

بخش ششم، مردم‌سالاری دینی را تبیین می‌کند. در این بخش، بعد از اشاره به مفهوم و پیشینه تاریخی بحث مردم‌سالاری دینی و جایگاه آن در ایران، به مباحثی نظیر تعیین ارکان قدرت و حکمرانی در نظام سیاسی ایران، انتخاب زمامداران و مشارکت در تعیین سرنوشت سیاسی و اجتماعی خود از طریق نهادهای مستقر در مردم‌سالاری اسلامی، تأکید بر نقش مردم در تشکیل حکومت، تعیین حاکم و اداره کشور، آگاه‌سازی مردم از سوی حکومت و حق شفافیت، خدمتگزار و مسئول بودن

حکومت در برابر مردم، مشارکت در قانون‌گذاری و تصمیم‌گیری، نظارت مردم بر اصحاب قدرت، سازوکار نظارتی امر به معروف و نهی از منکر برای مهار قدرت در جامعه مردم‌سالاری اسلامی و... پرداخته شده است. بخش هفتم بر اهداف انقلاب اسلامی متمرکز گردیده است. در این بخش به اهداف دینی فرهنگی انقلاب اسلامی (از جمله: ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی و اجرای قوانین اسلامی، بسط تعلیم و تربیت اسلامی، معرفی صحیح اسلام و احکام آن، مبارزه با انحرافات فکری و فرهنگی و...)، اهداف سیاسی (از جمله: سرنگونی نظام استبدادی و ایجاد حکومت اسلامی، اداره امور کشور با مشارکت عموم مردم، آزادی قانونمند نشریات، مطبوعات، اجتماعات و راهپیمایی‌ها، نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، استقلال خواهی و...)، اهداف اجتماعی (از جمله: تحقق عدالت اجتماعی، برقراری حقوق مساوی برای مردم، مبارزه با انحرافات و مفساد اجتماعی و...) و اهداف اقتصادی (از جمله: تحقق عدالت اقتصادی در جامعه، رسیدن به استقلال اقتصادی و...) پرداخته شده است.

بخش هشتم یا آخرین بخش مجموعه حاضر به جایگاه ممتاز انقلاب اسلامی اختصاص یافته است. این بخش ابتدا بر ویژگی‌های انقلاب اسلامی متمرکز گردیده که بر اساس آن توجه به ابعاد فرهنگی، اهمیت دادن به انتخاب آگاهانه، تلاش در تحکیم عقاید حقه، تأکید بر تبیین دقیق اهداف، فراگیری انقلاب، عدم اتکا به بیگانگان، ثبات قوانین و مقررات، رعایت مصالح متغیر، برخورداری حاکمیت از پشتوانه ثابت، بهره‌مندی از امدادهای غیبی، و اموری از این قبیل، از ویژگی‌ها و

مؤلفه‌های جدایی‌ناپذیر انقلاب اسلامی محسوب می‌گردند. و در ادامه به مقایسه انقلاب اسلامی ایران با انقلاب فرانسه و روسیه پرداخته و نشان داده شده که چگونه انقلاب اسلامی ایران، از جهات متعدد، عمیق‌تر، جدی‌تر و مردمی‌تر از آن دو بوده و گفتمان سومی را به بشریت معاصر عرضه کرده است.

مجری این طرح، فاضل ارجمند آقای دکتر محمد حقی است، که ضمن تشکر از ایشان و سایر کسانی که در به سامان رسیدن این اثر نقش داشته‌اند، به ویژه رئیس محترم پژوهشکده علوم انسانی، همچنین از اعضاء کارگروه مربوطه، آقایان حجج اسلام آقایان دکتر بناری، دکتر سخاوتی، دکتر نوروزی و دکتر میرعلی به دلیل حوصله و ارائه دیدگاه‌های مشورتی و نظارتی تقدیر و تشکر می‌شود و همینطور از ارزیابان محترم آقایان دکتر علیرضا دانشیار و دکتر رضا لک‌زایی نیز قدردانی می‌شود.

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات و مفاهیم	۱۳
۱. تعریف انقلاب اسلامی	۱۴
۲. ماهیت انقلاب اسلامی	۱۹
۳. ضرورت حکومت اسلامی	۲۷
بخش دوم: مبانی نظری انقلاب اسلامی	۳۵
۱. مبانی فلسفی - حکمی	۳۹
۲. مبانی عرفانی - اخلاقی	۴۵
۳. مبانی فقهی - رفتاری	۵۲
بخش سوم: نظریه انقلاب اسلامی	۵۹
۱. چارچوب نظری	۶۰
۲. علل انقلاب اسلامی در اندیشه امام خمینی <small>علیه السلام</small>	۶۱
الف) علل ساختاری فرهنگی	۶۱
ب) علل ساختاری اجتماعی	۶۵
بخش چهارم: نظریه ولایت فقیه	۸۷
۱. پیشینه و جایگاه بحث ولایت فقیه	۸۸
۲. ادله ولایت فقیه	۹۲
۳. شرایط ولی فقیه	۹۶
مفهوم ولایت مطلقه فقیه	۱۰۰

۱۲ انقلاب اسلامی؛ مبانی و ویژگی‌ها (با تأکید بر اندیشه‌های امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری)

بخش پنجم: عوامل پیروزی انقلاب اسلامی	۱۰۹
۱. مردم	۱۱۱
۲. رهبری	۱۱۵
۳. ایدئولوژی	۱۲۷
بخش ششم: مردم سالاری اسلامی	۱۳۵
۱. چارچوب نظری مردم سالاری	۱۳۷
۲. مردم سالاری اسلامی (تعریف و پیشینه تاریخی)	۱۴۱
۳. جایگاه مردم در مردم سالاری اسلامی از منظر رهبری	۱۴۴
۴. امر به معروف و نهی از منکر وظیفه همگانی برای نظارت بر نهاد قدرت	۱۴۸
۵. جایگاه و نقش مردم در نهادهای برآمده از مردم سالاری اسلامی	۱۵۲
بخش هفتم: اهداف و آرمانهای انقلاب اسلامی	۱۶۵
۱. اهداف دینی فرهنگی انقلاب اسلامی	۱۶۷
۲. اهداف سیاسی انقلاب اسلامی	۱۷۳
۳. اهداف اجتماعی انقلاب اسلامی	۱۸۱
۴. اهداف اقتصادی انقلاب اسلامی	۱۹۱
بخش هشتم: ویژگی‌های ممتاز انقلاب اسلامی ایران	۱۹۷
۱. ویژگی‌های انقلاب اسلامی	۲۰۰
۲. مقایسه انقلاب اسلامی ایران با انقلاب‌های بزرگ جهان	۲۰۳
کتابنامه	۲۲۳